

Червень 2024. Постаті

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
провідний науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О. Сухомлинського

175 років від дня народження Олени Пчілки (Ольга Петрівна Косач, уроджена Драгоманова; 1849–1930), української письменниці, педагогині-просвітниці

Народилася 29 червня 1849 в містечку Гадяч на Полтавщині в родині небагатого поміщика Петра Драгоманова. Початкову освіту отримала вдома. 1866 закінчила Київський зразковий пансіон шляхетних дівчат. Влітку 1868 разом з чоловіком виїхали на Волинь до місця служби Петра Косача у містечко Звягель. 25 лютого 1871 тут народилася дочка Лариса, яка ввійшла в світову літературу як Леся Українка. Сім'я Косачів виростила двох синів і чотирьох доньок. Ольга Петрівна була для них чудовою педагогинею-наставницею, дала їм різнобічні знання, багато зробила для розвитку їхніх здібностей. У травні 1882 сім'я Косачів переїхала в село Колодяжне на Ковельщині, яке відтоді стало їх домішкою. Тут почалася активна художня творчість і видавнича діяльність Олени Пчілки: з

1883 її твори постійно друкували у львівському журналі «Зоря», в 1884 опубліковано першу поему «Козачка Олена» в альманасі «Рада», у 1886 видано збірку поетичних творів «Думки-мережанки». Разом з письменницею Наталею Кобринською видала альманах жінок-письменниць «Перший вінок» (1887).

У 1895 родина Косачів переїхала на постійне проживання до Києва, де Олена Пчілка заступала журнал «Рідний край». У 1908 почала видавати додаток до нього «Молода Україна», єдиний на той час український дитячий журнал.

Вбачаючи своє покликання у просвітницько-виховній роботі, виявила себе і як дитяча письменниця, авторка книг для молодших читачів – «Зелений Гай. Віршики й казки з малюнками для дітей» (1914), «Байки. Для сім'ї та школи» (1918), «Дві п'єски для дитячого театру» (1919) й ін.

Брала активну участь у культурно-громадській діяльності: співзасновниця літературного гуртка «Плеяда», членкиня київської «Просвіти», засновниця і членкиня правління «Українського клубу» та клубу «Родина».

Початок ХХ ст. приніс Олені Пчілці тяжкі особисті втрати – смерть сина Михайла (1903), чоловіка (1909), Лесі Українки (1913). Олена Пчілка переїхала до Гадяча (1913), згодом – у Могилів-Подільський (1920). У 1924 повернулася до Києва, де їй було запропоновано роботу в Академії Наук, обрано членом-кореспондентом Української Академії Наук. Працюючи в Історично-філологічному відділі УАН, займалася етнографічними розвідками, писала спогади (їй належать спогади про М. Старицького, М. Лисенка, М. Драгоманова, статті та нариси про Т. Шевченка, С. Гребінку, Д. Яворницького, Б. Грінченка та ін.).

Померла 4 жовтня 1930. Похована на Байковому цвинтарі.

130 років від дня народження Володимира Січинського (1894–1962), українського мистецтвознавця, архітектора, педагога

Народився 24 червня 1894 у Кам'янці-Подільському. В 1905–12 навчався у Кам'янецькому технічному середньому училищі. Напередодні Першої світової війни (1912) вступив до Інституту цивільних інженерів у Санкт-Петербурзі. 1917 завершив навчання і повернувся в Україну. Спочатку подався до Києва та влаштувався асистентом однієї з кафедр Архітектурного інституту. Однак невдовзі у зв'язку з наступом більшовиків на Київ, змушений переїхати до рідного Кам'янця-Подільського.

У 1918 В. Січинський викладав у новоствореній кам'янецькій Українській гімназії, а також очолював Шкільний будівельний відділ Подільської губернської управи Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки. Крім того, його обирали секретарем Подільського товариства «Просвіта». 1919 Міністерство закордонних справ призначило Січинського кур'єром Української республіканської капели, разом з якою він подорожує містами Чехословаччини, Австрії, Швейцарії, Франції, Англії, Бельгії, Голландії та Німеччини. 1920 капела розпалася на групи. Разом з однією з таких груп В. Січинський вирушив до Закарпаття. З часом повернувся до Кам'янця-Подільського, проте захоплення міста більшовиками змусило його виїхати до Львова.

Протягом 1923–45 В. Січинський мешкав у Празі, де був доцентом Українського педаго-

гічного інституту, а також 1923–26 навчався у Празькому університеті. В 1934–42 обіймав посаду голови Українського товариства прихильників книги у Празі, а з 1940 – професора Українського вільного університету. 1938 побачила світ праця «Чужинці про Україну. Вибір з описів і подорожей по Україні та інших писань про чужинців про Україну за десять століть». Це була перша і досить вдала спроба у вітчизняній і зарубіжній історіографії систематизувати писемні свідчення про Україну, які залишили іноземні вчені, послі, державні й церковні діячі, письменники й мандрівники протягом Х – середини ХІХ ст. У Празі В. Січинський викладав у гімназії та у вищих різних предметах (всесвітня й українська історія, географія, образотворче мистецтво, теорія мистецтва). Пізніше переїхав до Німеччини, а з 1949 – до Нью-Йорка.

Як архітектор В. Січинський шукав органічного зв'язку між новими засобами будівництва та українськими стилями минулого, особливо княжої доби і бароко. За його проектами побудовано муровану церкву в Михайлівцях, дерев'яну церкву в Комарниках (обидві – Пряшівщина, Словаччина), храм у Виппені біля Нью-Йорку, у Порто-Уніон (Бразилія), православний собор у Монреалі та ін.

Помер 25 червня 1962. Похований на українському православному цвинтарі святого Андрія у Саут-Баунд-Брук, штат Нью-Джерсі (США).

90 років від дня народження Мирослава Стельмаховича (1934–1998), українського педагога, фахівця з етнопедагогіки, дійсного члена НАПН України (1992)

Народився 25 червня 1934 у с. Уличне на Львівщині. Закінчив філологічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту імені Івана Франка (1957). У 1957–60 працював інспектором Турківського району (Львівська обл.), заступником директора Великокам'янської восьмирічної школи Коломийського району на Івано-Франківщині (1960), директором сільських восьмирічних шкіл у с. Жуків Тлумацького району (1961–65) та в с. Великий Ключів Коломийського району Івано-Франківської області (1965–68). Далі навчався в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки й 1970 захистив кандидатську дисертацію на тему «Розвиток усного мовлення учнів при вивченні фонетики й морфології у середній школі».

З 1969 – викладач кафедри педагогіки і психології Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника. Після захисту докторської дисертації «Традиції й нові тенденції в розвитку родинної етнопедогогії українського народу» (1990) очолював кафедру українознавства Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. В 1992 обраний дійсним членом (академіком) Академії педагогічних наук України. В останні роки життя керував кафедрою Коломийського індустріально-педагогічного технікуму (1997–98), залишаючись одночасно професором Прикарпатського університету.

Мирославу Стельмаховичу належить визначна роль у дослідженні української етнопедогогії та родинного виховання. У книзі «Народна педагогіка» (1985) він розкрив сутність народного педагогічного впливу, його ідеали, традиції, зв'язок з історією і культурою. В 1988 започаткував рух за відродження й розвиток автентичної української педагогіки та шкільництва на засадах національної педагогічної культури, а також вивчення українського народознавства в школі.

Розуміючи, що основним рушієм відродження та створення якісно нової національної системи освіти є педагоги, М. Стельмахович багато уваги приділяв теорії і практиці підготовки майбутніх учителів у статтях, які публікували такі часописи, як «Українська мова та література в школі», «Початкова школа», «Радянська школа», а також газети «Освіта», «Народознавство», «Педагогічна газета».

Автор понад 300 наукових праць з педагогіки, історії української освіти, етнопедогогії, українознавства, теорії і практики національного виховання, методики викладання української мови у школі, української родинної педагогіки, родинознавства. Автор і співавтор важливих у педагогічній науці концепцій: «Педагогіка народознавства» (1990), «Дошкільне виховання в Україні» (1993), «Шляхи гуманізації педагогічної науки в Україні» (1997).

Помер 23 квітня 1998. Похований у рідному селі Уличне.

140 років від дня народження Петра Петерсена (Peter Petersen; 1884-1952), німецького педагога, творця «Єна-плану»

Народився 26 червня 1884 у с. Гросенвіє в багатодітній селянській родині. Закінчив сільську школу (1896), гімназію в м. Фленсбург (1904). Вищу освіту здобув в університетах Лейпцига, Кіля, Копенгагена і Позена (нині Познань). 1908 захистив магістерську дисертацію «Ідея розвитку у філософії В. Вундта», а 1920 здобув ступінь доктора філософії та педагогіки за роботу «Історія аристотелівської філософії в протестант-

ській Німеччині». У 1920–23 викладав філософію і педагогіку в Гамбурзькому університеті, з 1923 працював у Єнському університеті. Одночасно проводив широку експериментальну роботу в школах і дитячих садках. 1920 став членом ради реального школи в м. Вінтерхуде. У 1920–21 очолював цей навчальний заклад, реформував його в «шкільне співтовариство» під назвою «Вінтерхуде», куди входило кілька початкових шкіл.

Петерсен – прихильник організації єдиного виховання і навчання для всіх верств населення, що було для того часу проявом соціальної сміливості та демократизму. Спільно з дружиною Ельзою Мюллер (Петерсен; 1891–1968) заклад теоретичні засади нового напрямку в організації педагогічного процесу, в якому вирішальне значення відводиться активній самостійній діяльності дітей та їхній соціалізації.

У 1927 на IV Міжнародному конгресі «Всесвітньої спілки за оновлення освіти» у м. Локарно (Швейцарія) представив свою освітню концепцію, розроблену в дусі ідей німецької «реформаторської педагогіки». Саме з цього часу веде відлік його педагогічна модель школи «Єна-план-шуде». З метою поширення своїх ідей Петерсен вів інтенсивну лекторську діяльність за межами Німеччини: у США (1928), Чилі (1929), Великій Британії (1930), Південно-Африканському Союзу (нині ПАР; 1937) й інших країнах.

З приходом до влади націонал-соціалістів (1933) залишив роботу в Єнському університеті. Після закінчення Другої світової війни, у 1945–48, очолював заснований ним соціально-педагогічний факультет Єнського університету.

Петерсен відкидав поділ навчання на окремі навчальні предмети, вказуючи, що навколишній світ являє собою єдине ціле. Розглядав «навчальне поле життя» як «світ ситуацій», що створюють для дітей певні проблеми і природно спону-

кають до їх вивчення. Вважав, що турбота про забезпечення необхідного мінімуму знань має поєднуватися із системною роботою, спрямованою на загальний розвиток дитини та підготовку її до орієнтування в навколишньому середовищі. Навчання вважав вторинним процесом, підпорядкованим головному – виховній ідеї шкільної громади.

Відкидав класно-урочну систему з жорсткою регламентацією режиму дня, суворою дисципліною і субординацією у відносинах між учнями і вчителями, замінивши її т. зв. виховною громадою, в основі якої – тісна взаємодія учнів, учителів і батьків, повага до особистості дитини і визнання її свободи і самостійності. Замість класів у школі, що працює відповідно до «Єна-плану», – чотири різновікові групи, так звані штамм-групи, чисельністю 30-40 осіб, у яких старші учні виступають як опікуни, помічники молодших. У щоденному розкладі шкіл передбачено заняття «штамм-група» (Stammgruppe), на якому зустрічаються діти різного віку і в результаті спілкування отримують навички спільної роботи. Виступав проти оцінок і випускних атестатів, які, на його думку, створюють неправильну мотивацію до навчання. Водночас визнавав, що дитина схильна до оцінювання. Тож у школах, що працюють за технологією «Єна-план», усі роботи дітей виставляються на публічний огляд і оцінюються учнями (взаємно), а також викладачами та відвідувачами школи.

З 1920-30-х ідей Петерсена почали активно впроваджувати у школах Німеччини. Його книга «Єна-план-школа» (1927) витримала близько 100 видань. У різних модифікаціях «Єна-план» застосовується в деяких школах ФРН, Нідерландів, Бельгії, Австрії та ін.

Помер 21 березня 1952 у Єні після тривалої хвороби. Похований у рідному селі Гросенвіє.